

Regenwolken boven feest van de Duitse sociaaldemocraten

www.knack.be Opinie

donderdag 23 mei 2013 om 08u41

Elio Di Rupo viert vandaag feest met de Duitse sociaaldemocraten. Professor Dirk Roctus maakt een kritische analyse van de toekomst van de SPD.

Niets dan glunderende gezichten vandaag in Leipzig. De Sociaaldemocratische Partij van Duitsland (SPD) viert er haar 150ste verjaardag. De Franse president François Hollande en de Belgische premier Elio di Rupo smukken de 'grootste internationale politieke activiteit' in Duitsland dit jaar op met hun aanwezigheid. 'Tante SPD' is kranig en kan op een rijk gevuld leven terugblikken. Maar hoe ziet haar toekomst eruit?

Enquêtes schuiven als regenwolken boven het feest: 24 % voor de SPD tegen 41 % voor de CDU/CSU van kanselier Angela Merkel. En dat op vier maanden van de verkiezingen voor de Bondsdag, het federale parlement.

Toen de publicist Ferdinand Lassalle op 23 mei 1863 de Allgemeiner Deutscher Arbeiterverein boven de doopvont hield, was dat in het bijzijn van twaalf gedelegeerden en enkele tientallen arbeiders. Sindsdien nam de socialistische partij, die zich in 1890 herdoopte in Sozialdemokratische Partei Deutschlands, een hoge vlucht. Ten tijde van het keizerrijk groeide ze uit tot de sterkste parlementaire fractie, in de Republiek van Weimar in de jaren '20 van vorige eeuw vormde ze een regeringsschild tegen linkse en rechtse extremisten en na de oorlog kneedde ze mee de democratie van de Bondsrepubliek. Duitse sociaaldemocraten vervult met veel trots dat hun partij als enige op 23 maart 1933 tegen de volmachtenwet stemde waarmee de nieuwbakken rijkskanselier Adolf Hitler de lakens naar zich toe trok (de communisten waren al uitgeschakeld). Hun toenmalige voorzitter Otto Wels sprak die dag de grootse woorden: 'Freiheit und Leben kann man uns nehmen, die Ehre nicht.'

De SPD heeft vervolging gekend en interne verdeeldheid. Maar het meest heeft ze misschien wel met de macht geworsteld. Geen van haar drie bondskanseliers deed zijn tweede termijn uit. Willy Brandt stapte op toen aan het licht kwam dat zijn secretaris voor de DDR spioneerde, Helmut Schmidt werd weggestemd en Gerhard Schröder behaalde na vervroegde verkiezingen geen derde mandaat. Hoe anders de christendemocratische kanseliers! Adenauer en Kohl die als het ware niet van de macht waren weg te slaan. En ook Angela Merkel die na twee termijnen weer lijkt af te stevenen op een verkiezingsoverwinning.

In de dagen van een Brandt was het cool om lid van de SPD te zijn. Ook intellectuelen en kunstenaars bekenden zich voluit tot de sociaaldemocratie. Het was de tijd van omwentelingen, van 'mehr Demokratie wagen' zoals het geveugelde woord van kanselier Brandt luidde. Vandaag is de SPD een partij van oudere heren geworden, terwijl de CDU bijvoorbeeld heel wat vrouwen aan de top heeft gebracht. Naast 'Angie' ook nog ministers als Ursula von der Leyen (Werk), Kristina Schröder (Familie) en Johanna Wanka (Onderwijs).

De crisis van de Duitse sociaaldemocratie is voorwerp van heel wat analyse. De partij zou haar belangrijkste doelstellingen gerealiseerd hebben, de maatschappij in haar geheel 'sociaaldemocratisch' geworden zijn en Merkel zelfs de CDU, de grote concurrent, 'gesociaaldemocratiseerd' hebben. Dat klinkt vreemd, maar de CDU is wel niet meer zo conservatief als voorheen.

Volgens critici heeft de SPD afbreuk gedaan aan haar oude waarden. De maatregelen waarmee voormalig kanselier Schröder (SPD) tien jaar geleden de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid hervormde, deden en doen nog pijn. SPD-politici beweren dat Merkel de vruchten van die Agenda 2010 plukt nu de Duitse economie boomt, maar de sociale schaduwzijden ervan hebben een gedeelte van de achterban vervreemd van de SPD.

Zeker in de Oost-Duitse deelstaten voelt de SPD de hete adem van de meer radicale 'Die Linke' in de nek. Luise Nordhold, met haar 96 levensjaren het oudste SPD-lid, vat de malaise van haar partij krachtig samen in één zin: 'Vandaag wordt de SPD geleid door academici die helemaal niet weten hoe een arme familie er aan toe is, wat het is om van Hartz IV te leven.'

Daarmee zijn we terug bij het begin beland. Ook Lassalle was een academicus zonder geldzorgen. Maar hij kon wel de arbeiders bekoren met zijn charisma en redenaarstalent. Daarin slaagt Peer Steinbrück, de kandidaat-kanselier van de SPD, niet bijster goed. Eigenlijk gelooft er bijna niemand nog in dat hij Merkel van de troon kan stoten. Wel leeft de hoop binnen de SPD dat de liberale coalitiepartner FDP van Merkel niet over de kiesdrempel van 5 % geraakt. Dan worden andere coalities denkbaar dan de huidige.

Vandaag viert de SPD. Alle media-aandacht is mooi meegenomen. Dat kanselier Merkel de feestelijke viering bijwoont, daarover is eerst nog hevig geredetwist binnen de partijcena's van de SPD. Maar Merkel zal haar mond niet opendoen. Ze zal luisteren, net zoals iedereen, naar de Bondsresident. Die moet boven het partijgekrakeel staan.

Dirk Roctus doceert Duitse geschiedenis aan KU Leuven/Thomas More